

Bizonyos, hogy mindehhez központilag megállapított és részletesen kidolgozott propagandaanyag szükséges. De bizonyos az is, hogy erre tétlenül várakozni nem lehet. A magyar népművelés feladata, hogy előadásai-val, mintegy szellemi mozgósítással, alkalmassá tegye az esetleg bekövetkező nagy küzdelemre a nemzet asszonyait. Segítségére lehet ebben a két nagy példa. Az egyik a magyar nő nemzetvédelmi szerepe a múltban, a másik a külföldi nő nemzetvédelmi szerepe ma. De segítségére lesz mindenkifelett az a forró szeretet, amely e népet az ezeréves földhöz és a vérel megdicsőített szabadsághoz fűzi. Az áldozatkészség és hősiesség, magyarságunk e két nagy erénye a nő lelkéből is fellobban a veszély idején, és kellő vezetés mellett a magyar nő is teljesíteni fogja kötelességét ott, ahol a nemzet szabadságáért és jövőjéért kell harcolnia.

Gramantik Margit

A FALU MONOGRÁFIÁJA A NÉPMŰVELÉS SZOLGÁLATÁBAN

Mennyi drága magyar értéknek kellett elkallódnia, kiművelés nélkül elenyésznie, míg a nemzeti lelkiismeret szava fülünkbe kiálthatta azt a nagy igazságot, hogy nemzetünk életében a falu az őserő, az őstermő talaj, mely kiaszthatatlan forrásokból táplálja a nemzettestet és kifogyhatatlan tartalékokkal pótolja a felörlődött, elhasznált szellemi és anyagi erőket.

Ez a felismerés indította meg a falukutatás mozgalmát. Ma már nemcsak képviselőválasztások alkalmával fordul a figyelem a falu népe felé — voksok érdekében —, hanem komoly, önzetlen szemek és elmék figyelik, tanulmányozzák a falu népének gondjait, problémáit, hogy ezeknek orvoslásával építsék a magyar jövődőt. A falukutatás ma nem divatos jelző, hanem a népművelésnek értékmentő munkája.

Miközben a falu barátai leszállnak a néplélek titokzatos mélységeibe s előbányásszák onnét a kihasználatlanul heverő kincseket, a népművészet, népköltészet, népviselet drága értékeit, ugyanakkor hozzájárulnak egy végtelenül fontos tényezőnek: a nemzeti öntudatnak felébresztéséhez, illetve fokozásához is. És hogy egy nemzet boldogulása szempontjából mit jelent az egészséges nemzeti öntudat s mily súlyos veszedelmet jelent annak gyengesége, vagy éppen hiánya, arra a legutóbbi néhány évtized éppen eléggé megtanított bennünket.

Nemzeti öntudat csak a múltban gyökerezhetik, csak az apák, ősök hagyományainak, értékeinek megbecsülésén épülhet fel. Ezt a célt szolgálja a falu monográfiája, egy-egy falunak, községnek szerető szívvel feltárt multja, hogy népünk mindenütt megismerje községének régi arcát, atyáinak szent hagyományait, s ezekből merítsen erőt és köteleztetést a jövődőre nézve. Ez a cél vezérelt, mikor megírtam „*Monor régi és új arca*” című előadásomat, melyet Monoron több népművelési előadás keretében mindig igen nagyszámú hallgatóság előtt olvastam fel.

Ezt a szerény munkámat és megírásának technikáját ismertetem itt röviden. Apósom régi hagyatékát rendezve, néhány érdekes képeslevelezőlap akadt a kezembe, melyekről meglepetve néztem a régi Monor ma már újjáépített épületeit, utcáit, középületeit. Ösztönszerűen bővíteni próbáltam a kis gyűjteményt. Kereskedésekben, ismerősöknél mindinkább növekvő érdeklődéssel kerestem a Monor régi arcát megőrző képeket. Keres-

tem továbbá a monori öregek társaságát, akik szívesen elbeszélték nekem nemcsak a középületekre vonatkozó emlékeiket, hanem a régi társadalmi, községi, egyházi élet jelentősebb eseményeit is. Most már valóságos szenvedéllyel vetettem magamat a munkára. Éveken keresztül gyűlt össze az anyagom a község régi házairól, utcáiról, intézményeiről, vezető személyiségeiről, közállapotairól s egyszer megfogamzott bennem a gondolat, hogy érdemes lenne a multnak ezeket a kedves és tanulságos emlékeit megismertetni egy kiadás, vetítettképes előadásban a legérdekeltőbb féllel: Monor közönségével is. Mindíg nagy lelki örömmel végzem tanítói és népművelői munkámat, de mióta arra gondoltam, hogy ily érdekes adalékkal gazdagíthatom tanítványaim és községünk felnőtt lakóinak lelkét, azóta valóságos szenvedélyemmé vált a gyűjtés, az öregekkel való társalkodás s az anyag fokozódása oly lelki örömmel töltött el önmagamat is, hogy úgy éreztem, hogy most ezáltal végzem népművelési munkám legértékesebb részét.

Monor régi arcával szembe kellett állítanom az újat: megkezdtem tehát a fényképezés munkáját a mai Monor külső és belső életéről is. Kiegészítettem tanulmányaimat egyfelől Pest vármegye monográfiájával, másfelől Kocsis Mihály ny. polgári iskolai igazgató *Monor község története* című munkájából is. Így jött létre az a hatalmas anyag, mely utóbb 185 diapoztív vetítésével el sem fért egy előadás keretében, hanem két délutánt kitöltő előadássá bővült. Az anyag, amelyet feldolgoztam, röviden körülbelül a következő. A több oldalról felvett községi látkép után térképen mutattam be a község terjeszkedésének méreteit, majd az építkezés fejlődését, amint a közegészségügyi szempontok fokozatosan érvényesültek. A régi népviselet emlékeit, az egyházak életét, a templomok külső és belső képével és három legutolsó papjának fényképével. Milyen boldogan nézték községünk öregjei ezeket az arcokat, akik előtt valamikor elrebegették a boldogító „igen“-t! Az iskolák régi és új épületei jelentek meg ezután a vásznon a régi és új tantestületekkel, majd a községi élet elevenedett meg előttünk a községházának több korból származó képével. A régi és jelenlegi jegyzők, bírók, kisbírók érdemes sorozatával. Majd a járási életnek vonatkozásai, a járás fejének fényképével, hiszen községünk járási székhely. Majd községünk hazafias érzületének emlékei: a Kossuth-szobor, országzászló, hősök szobra, hősök ligete, a község vitézei, frontharcosai.

A második rész tartalma: vasúti és autóbuszforgalom, vásárok, a község ipari vállalatai és érdemes iparosai, pénzügyei. A község társadalmi élete: a kaszinó, iparoskör, kereskedők köre, gazdakör, római katolikus legényegylet, ref. ifjúsági legényegylet, monori jótékony nőegylet, a Stefánia-Szövetség monori fiókja, VOGÉ, újtelepi polgári olvasóköri, mindegyiknek természetesen régi és új épületeit, vezetőségét vetítve. A monori hetisajtó 1887 óta megjelent fejlődései. Súlyt vettem nemzetvédelmi intézményeink ismertetésére, így a MOVE-, levante-intézményre, az Országos Légvédelmi Liga helyi csoportjára, tűzoltóságunk fejlődésének bemutatására, egészségügyi intézményeinkre, az egészséges vizet szolgáltató, mélyfúratú kutaink és járványkórházunk ismertetésére. Csoportképekben ismertettem a községünkben működő ének- és zenekarokat, sportegyesületeket, a strandfürdőt, kirándulóhelyeket. A község történetéhez fűződő romantikus emlékeket (kistói csárda, szélmalom). A híres-nevezetes monori pincéket s hajdan a faluvégen rongysátrokban, ma pedig csinos házacskákban lakó cigá-

nyaink életét. Mindezeket természetesen mind a multra, mind a jelenre vonatkozó képekkel illusztrálva. Kitértem arra is, hogy honnan nyerték el-nevezésüket községünk egyes részei és utcái. Végül kegyelettel adózom azoknak a hűséges lelkeknek, kik alapítványaikkal vagy adományaikkal községünk erkölcsi fejlődését segítették elő, tehát községünk jótevőinek tekinthetők. Végül bemutatom mindnyájunk életének végső állomását, a temetőt.

Mindezekon felül eltökélt szándékom, hogy bármely érdeklődésre igényt tartó épület kerülne lebontásra községünkben, én a lebontás előtt felvételt készítek róla, ezt ajánlom kedves népművelő társaimnak is. Nagy szolgálatot teszünk községünknek és valamikor hálásan gondolnak majd reánk, ha romlandó poraink felett élni fog munkánk s olyan adathalmazt szolgáltatunk a jövődöbeli kutató számára, amely nélkül végkép feledésbe merült volna.

De nagymértékben támogatja ez a népművelő munkánk tanítási munkánkat is. Hiszen a II. és III. osztály tananyaga mindezeket a kérdéseket felöleli. Milyen jó, ha a tanulók lelkében képek által rögzíthetjük meg a községünkre vonatkozó ismereteket s fokozhatjuk bennük a szülőföld szeretetének, megbecsülésének és a hazaszeretetének nemes érzéseit. És van-e a tanítónak, vagy a népművelőnek értékesebb munkája, mint ezeknek a szent érzéseknek tüzet lángra lobbantani?! Így építhetjük bele külön-külön, községünként a reánk bízott lelkeket a közös nagy fundamentumba: a magyar összetartás, a magyar fajszeretet Magyarországába. Rövid eszmefuttatásomat előadásom utolsó soraival végzem: „Engem a trianoni béke gonosz hatalmai száműztek szülőföldemről, szép Erdélyországból. Monor község kebelére ölelt s én szeretettel csüngök rajta, mint második otthonom. Ez a szeretet kényszerített engem arra, hogy foglalkozzam községem multjával, jelenével.“ Boldog volnék, ha ennek a munkának vágyát másokban is felébreszthettem volna.

vitéz Részegh Ferenc

A NÉPMŰVELÉS ZÖKKENŐI

A népművelés ma divattá vált, éppúgy, mint a falukutatás. Mindenki kötelességének érzi, hogy emeljen a „nép“ kultúr színvonalán. És emel is a maga elgondolása szerint.

A régi jó időkben (értem a háborút megelőző nyugodtabb ütemű esztendőket), az ú. n. népművelés majdnem egészen a tanító vállán nyugodott. Még csak az iskolán kívüli népművelési bizottságok intézménye se volt meg. A tantestületek, vagy magános tanítók rendszeren szabad vasárnapjukat, vagy ünnepdelutánjukat ajándékoztatták oda, hogy egy-egy érdekes gondolattal fölpezsdítsék a heti munkába belefáradt emberek lelki világát. Vagy összeszedték a falu, tanya fiatalságát, hogy hosszú hetek esti próbái után műkedvelő színelőadással állhassanak a nagyközönség elé. Ebben az utóbbi munkában már némelyik társadalmi egyesület is versenyre kelt a tanítóval, ha ugyan a tanítót, mint rendezőt nélkülözni tudta.

Tervszerűbb lendületet a háború után vett a népművelési munka. Felismerték, hogy a lelkeket erősíteni, gyámolítani kell. A felforgató törekvésekkel szemben meg kell alapozni a rendíthetetlen nemzeti érzések sziklavárát. Ebben az új irányú népművelési munkában is a tanítóság volt az út-